

s. dr hab. Susi Ferfoglia

Międzyuczelniany Instytut Muzyki Kościelnej
Uniwersytet Papieski Jana Pawła II w Krakowie

Wprowadzenie do projektu „Muzyka w katedrze na Wawelu w epoce średniowiecza”

Archiwum kapitulne na Wawelu przechowuje dużą liczbę rękopisów średniowiecznych. Znajdują się tam rękopisy liturgiczne (mszały, ceremoniały, pontyfikały, agendy, kalendarze) oraz inne źródła, zawierające śpiewy liturgiczne wykonywane w wawelskiej katedrze (antyfonarze, graduály, procesjonały, pasjonały). Katedra na Wawelu była miejscem sprawowania uroczystych liturgii, będących wzorem dla innych kościołów diecezji. Od wieków szczególną troską otaczano tutaj tradycję wykonywania chóralu. Mimo tak zacnych tradycji średniowieczne rękopisy liturgiczno-muzyczne z Wawelu nie doczekały się kompleksowego opracowania w literaturze. Jak dotąd powstały jedynie fragmentaryczne prace, dotyczące niektórych tylko aspektów katedralnych źródeł. Całościową próbą opracowania tematu jest XIX-wieczny *Katalog rękopisów kapitulnych katedry krakowskiej* (1884) autorstwa ks. Ignacego Polkowskiego, który zawiera niestety wiele i nieścisłych informacji. Istnieje więc potrzeba, aby wawelskie średniowieczne rękopisy liturgiczne poddane zostały rzetelnym badaniom w celu stworzenia nowego katalogu, a następnie digitalizacji źródeł.

Opracowane transkrypcje, które oddajemy do Państwa rąk wraz z niniejszym numerem „Pro Musica Sacra” rozpoczynają cykl publikacji mających na celu ukazanie bogatego dziedzictwa liturgiczno-muzycznego ze zbiorów wawelskich. Transkrypcje melodii, które w rękopisach zapisane są często w mało czytelny sposób wraz ze średniowiecznym tekstem łacińskim, w naszym wydaniu przedstawione zostały w notacji kwadratowej (tak zwanej watykańskiej). W ten sposób chcieliśmy zachęcić szersze grono wykonawców zajmujących się chóralem gregoriańskim do sięgnięcia po często nieznanym i zapomnianym wawelski repertuar. Jednocześnie zachęcamy, aby w miarę możliwości sięgać po oryginalne źródła, które przez unikalne cechy oddają całe bogactwo uczuć jego średniowiecznych twórców, co znacznie wzbogaca walory interpretacji.

Początkiem cyklu są dwa teksty związane z liturgią Triduum Paschalnego. Dlaczego? Od wieków wydarzenia związane z męką, śmiercią i zmartwychwstaniem

Jezusa Chrystusa, zarówno w tradycji liturgicznej Kościoła, jak i w pobożności chrześcijan, zajmowały centralne miejsce. Stąd Wielki Tydzień stwarzał możliwości różnorodnego uczestnictwa w misteriach, dzięki bogactwu obrzędów wyrażających się między innymi w specjalnie przygotowanych tekstach i melodiach. Ta różnorodność bywała wzbogacana przez wykonywanie w odpowiednich fragmentach liturgii krótkich inscenizacji, to znaczy udratyzowania tego, o czym mówiła tajemnica dnia (na przykład wjazd Pana Jezusa do Jerozolimy, ostatnia wieczerza czy wydarzenia związane z porankiem wielkanocnym). Dla ludzi średniowiecza liturgia była odtworzeniem historycznych wydarzeń z życia Zbawiciela; wierni oczekiwali w pewnym sensie powtórzenia owych wydarzeń tu i teraz. Przed Soborem Trydenckim (1545–1563), który ujedynolicił liturgię w całym Kościele Rzymskokatolickim, istniała wielka różnorodność i bogactwo form liturgicznych Kościołów lokalnych. Wrażały one wrażliwość i sposób przeżywania wiary owych wspólnot, czego dobrym przykładem jest liturgia sprawowana na Wawelu.

W niniejszym artykule przedstawione zostają *Lamentatione Iheremiae Prophetae* (*Lamentacje Jeremiasza*), będące częścią *Matutinum tenebrarum* (*Ciemnych jutrzni*) oraz dramat liturgiczny *Visitatio sepulchri* (*Nawiedzenie grobu*) rozgrywający się w trakcie poranka wielkanocnego przy pustym grobie. Każda z przedstawionych transkrypcji poprzedzona została opisem manuskryptu i zastosowanej w nim notacji, przedstawieniem problemów związanych z transkrypcją, wskazaniem proveniencji liturgicznej (konkretne nabożeństwo Wielkiego Tygodnia) oraz polskim tłumaczeniem tekstów.

Zapoczątkowany cykl transkrypcji muzykaliów i artykułów związanych z liturgią katedry wawelskiej ma na celu ukazanie bogatego dziedzictwa, które przechowywane jest w krakowskim archiwum kapitulnym.